

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของพนักงานอัยการในการบังคับคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา แทนผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹

ปิยะณัฐ พูลจันทร์²

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นย่อมสร้างความเสียหายแก่ผู้เสียหายทั้งด้าน ชีวิต ร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน ชื่อเสียง และเสรีภาพ เช่นนี้จึงต้องมีการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดทั้งคดีอาญา และคดีแพ่ง เพราะคดีทั้งสองประเภทมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีที่แตกต่างกัน

ในคดีอาญา วัตถุประสงค์ในการดำเนินคดี คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม และลงโทษผู้กระทำความผิด โดยโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิด มีดังนี้ (1) ประหารชีวิต (2) จำคุก (3) กักขัง (4) ปรับ (5) ริบทรัพย์สิน”

แต่ในคดีแพ่งมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดี คือ เพื่อชดเชยค่าสินไหมทดแทน และเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ที่ได้รับจากการกระทำของผู้กระทำความผิด เรียกว่า ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิด ดังที่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคสอง บัญญัติว่า “อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่ การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไป เพราะละเมิดหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้เกิดขึ้นด้วยนั้น”

ดังนั้น วัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีของคดีอาญา และคดีแพ่ง จึงมีความแตกต่างกัน แต่เพื่อให้การดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไปในคราวเดียว จึงมีการกำหนดประเภทของคดีในอีกลักษณะหนึ่ง เรียกว่า คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ได้แก่ คดีที่พนักงานอัยการฟ้องคดีอาญา และมีคำขอให้จำเลยคืน หรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือใช้ราคาทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ วิว่งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ถ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำผิดเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย” ซึ่งตามบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวได้บัญญัติฐานความผิดที่พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญเสียไปเพียง 9 ฐานความผิด หากเป็นการกระทำความผิดอาญาในฐานอื่นที่นอกเหนือจากความผิดอาญา 9 ฐานเช่นนี้ แม้ว่าพนักงาน

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของพนักงานอัยการในการบังคับคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาแทนผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร. มัลลิกา พินิจจันทร์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาศรี บัวสุวรรณ และรองศาสตราจารย์กำธร กำประเสริฐ

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดอุทัยธานี

อัยการจะเป็นโจทก์ฟ้องผู้กระทำความผิดเป็นจำเลย ไม่ว่าความผิดนั้นจะร้ายแรง หรือสร้างความเสียหายแก่ผู้เสียหายมากเพียงใด พนักงานอัยการก็ไม่มีสิทธิในการเรียกทรัพย์ หรือราคาแทนผู้เสียหายได้ เพราะไม่มีกฎหมายให้สิทธิแก่พนักงานอัยการในการดำเนินการเช่นนี้ได้ เป็นต้น

ในการดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาของพนักงานอัยการ ในฐานะทนายความของแผ่นดิน พนักงานอัยการมีบทบาท และภารกิจสำคัญในการรักษาความยุติธรรม และปกป้องผลประโยชน์ของรัฐ อันจะเห็นได้จาก การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการพิจารณาสำนวนประกอบพยานหลักฐานที่ได้รับจากพนักงานสอบสวน เพื่อพิสูจน์ว่า การกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดจริง ตามที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาต่อผู้กระทำความผิดหรือไม่

หากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วพยานหลักฐานบ่งชี้ว่าผู้ต้องหา ได้กระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหา และหลักฐานเพียงพอต่อการฟ้องคดี พนักงานอัยการจะดำเนินการจัดทำคำฟ้อง เพื่อนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาล และดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป จนศาลมีคำพิพากษาในชั้นที่สุดจนเสร็จสิ้นกระบวนการในชั้นศาล

ในขณะที่การดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะทำหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ ในการปกป้องรักษาทรัพย์สินของรัฐ และผลประโยชน์สาธารณะ โดยทำหน้าที่เป็นทนายความในการดำเนินการในชั้นศาลจนเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ไปจนถึงกระบวนการในการบังคับคดี

ในส่วนของการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา พนักงานอัยการก็มีบทบาทที่สำคัญในคดีลักษณะนี้เช่นกัน เนื่องจากกฎหมายกำหนดว่ากรณีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ในคดีอาญาในฐานะความผิดตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 กล่าวคือ ในความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก น้อโกง ชกขอกหรือรับของโจร ให้พนักงานอัยการมีคำขอเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายไปพร้อมกับฟ้องอาญาของพนักงานอัยการ กล่าวคือ เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดบทบาทหน้าที่ให้พนักงานอัยการจะต้องมีคำขอให้จำเลยคืนทรัพย์ที่ได้เอาไปของผู้เสียหาย หรือในกรณีที่ไม้อาจคืนทรัพย์เช่นว่านั้นได้ ก็ให้เรียกราคาทรัพย์ดังกล่าวไปพร้อมกับฟ้องในคดีอาญาในทันทีที่ฟ้องคดี โดยผู้เสียหายไม่ต้องนำความเสียหายดังกล่าวไปฟ้องเป็นคดีแพ่งเอง เนื่องจากพนักงานอัยการจะเป็นผู้ดำเนินการในส่วนดังกล่าวให้ อันเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทหน้าที่ในการเยียวยาความเสียหาย และคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

แต่อย่างไรก็ตาม คำขอเรียกทรัพย์หรือราคาแทนผู้เสียหายเช่นว่านี้ พนักงานอัยการมีอำนาจในการเรียกทรัพย์หรือราคาจากผู้เสียหายสูญเสียไปเท่านั้น กล่าวคือ พนักงานอัยการมีอำนาจในการบรรยายคำขอเช่นว่านี้ ได้เฉพาะเพื่อเรียกตัวทรัพย์ของผู้เสียหายที่ถูกเอาไป หรือในกรณีที่ทรัพย์ถูกทำลายจนเสื่อมสลายไปก็ให้เรียกได้เฉพาะในส่วนองราคาทรัพย์ดังกล่าวที่ถูกทำลายไปเท่านั้น พนักงานอัยการจะบรรยายคำขอให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายอย่างอื่นที่สืบเนื่องมาจากการกระทำของจำเลยไม่ได้

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของพนักงานอัยการในลักษณะดังกล่าวข้างต้น จะพบว่ากฎหมายได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการโดยมีความมุ่งหมายให้พนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย และอำนวยความยุติธรรมให้กับผู้เสียหาย เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม เมื่อใดที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในสังคม และสร้างความเสียหายให้กับประชาชนในสังคม เช่นนี้ จึงเป็นกรณีที่รัฐบกพร่องในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม ดังนั้นรัฐจึงควรมีบทบาทในการเยียวยาความเสียหายให้กับประชาชนผู้ได้รับความเสียหาย แต่ในทางปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่ง และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เมื่อศาลมีคำพิพากษา ให้จำเลยซึ่งอยู่ในฐานะลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษา มักจะเกิดอุปสรรคในการดำเนินการดังกล่าว เนื่องจากจำเลยไม่ยินยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาในการชำระหนี้ให้กับผู้เสียหาย ซึ่งอาจเกิดจากเจตนาของจำเลยอย่างแน่วแน่ที่จะไม่ชำระหนี้ให้กับผู้เสียหาย หรือเป็นกรณีที่จำเลยไม่ได้มีเจตนาที่จะไม่ชำระหนี้แก่ผู้เสียหาย แต่ด้วยข้อจำกัดทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจ ตลอดจนอุปสรรคทางด้านร่างกาย เป็นเหตุให้จำเลยไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ให้กับผู้เสียหายได้ภายในกำหนดเวลาที่ศาลกำหนดได้ หรือยิ่งไปกว่านั้นจำเลยบางคน เมื่อรู้ว่าตนจะถูกบังคับคดีตามคำพิพากษา ก็จะดำเนินการชักย้าย ถ่ายเททรัพย์สินของตน เพื่อหลบเลี่ยงจากการถูกบังคับคดี เป็นต้น

ด้วยอุปสรรคดังกล่าว หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาปล่อยปละละเลย ไม่เร่งรัดในการดำเนินการในการบังคับคดีกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา ภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด ย่อมทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา สิ้นสิทธิในการบังคับคดีเอากับจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ จากอุปสรรคดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในการดำเนินการบังคับคดี เนื่องจากเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยดำเนินการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหาย หรือใช้ราคาทรัพย์สินที่เสียไป แต่ในท้ายที่สุดผู้เสียหายก็ไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายเช่นว่านี้ เนื่องจากจำเลยหลบเลี่ยง หรือไม่ยินยอมที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลดังกล่าว เช่นนี้ จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ผู้เสียหายได้รับเพียงผลคำพิพากษาที่ระบุว่าผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหายจากจำเลย แต่ในท้ายที่สุดคำพิพากษาดังกล่าว ก็เป็นเพียงกระดาษแผ่นหนึ่งที่ไม่อาจเยียวยาความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับคดี ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ประการสำคัญ คือ กระบวนการบังคับคดีมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ซับซ้อน และกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้เสียหายจะต้องเป็นผู้ตั้งต้นในการบังคับคดีด้วยตนเอง ทำให้ผู้เสียหายจะต้องจัดหาทนายความ เพื่อดำเนินการในส่วนดังกล่าวแทนตน ซึ่งเป็นการสร้างภาระให้กับผู้เสียหาย ไม่ว่าจะเป็นค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินการค่าวิชาชีพทนายความที่ผู้เสียหายจะต้องรับผิดชอบ เพิ่มเติมจากความเสียหายที่ได้รับจากการกระทำความผิดอาญา และในการบังคับคดีผู้เสียหายยังต้องแบกรับความเสี่ยงในการบังคับคดี เพราะไม่มีหลักประกันว่าการบังคับคดีกับทรัพย์สินของจำเลยจะประสบความสำเร็จหรือไม่ หากจำเลยมีการชักย้ายถ่ายเททรัพย์สิน หรือ

กระทำการอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกบังคับคดีจากผู้เสียหาย ย่อมเป็นการสร้างความยุ่งยากในการบังคับคดี ทั้งยังเป็นการสร้างความล่าช้าในการที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาความเสียหายในอีกประการหนึ่ง

เมื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าว รัฐในฐานะผู้มีหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย และอำนวยความเป็นธรรมในสังคม จะมีบทบาทในการคลี่คลายปัญหาในทำนองเช่นว่านี้ อย่างไรก็ตาม จะพบว่า รัฐได้กำหนดให้พนักงานอัยการเป็นตัวแทนของรัฐ และเป็นทนายความของแผ่นดิน ในการดำเนินคดีแพ่ง และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งพนักงานอัยการจะมีบทบาท อำนาจ และมีสิทธิในการดำเนินการประการใด จะต้องพิจารณาตามกฎหมายที่กำหนดให้อำนาจในการดำเนินการในลักษณะเช่นว่านี้ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 จะพบว่า ไม่มีกฎหมายให้สิทธิ ตลอดจนอำนาจ หน้าที่แก่พนักงานอัยการในการดำเนินการบังคับคดีในทางแพ่ง หรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องให้กับเอกชนหรือประชาชน ผู้ได้รับความเสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาแต่ประการใด ทำให้พนักงานอัยการที่แม้จะเป็นทนายความของแผ่นดินที่มีหน้าที่ในการประสานความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ก็ไม่มีสิทธิเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือผู้เสียหายที่เป็นเอกชนในกระบวนการบังคับคดีในทางแพ่งได้ เพราะไม่มีกฎหมายให้สิทธิในการดำเนินการเช่นว่านี้ได้ ทำให้ในท้ายที่สุดภาระในการบังคับคดีดังกล่าว จึงตกอยู่กับผู้เสียหาย ทำให้ผู้เสียหายต้องเสียทั้งเวลา ค่าใช้จ่าย และโอกาสในการได้รับการชดเชย เยียวยาความเสียหายจากจำเลย ซึ่งอยู่ในฐานะลูกหนี้ตามคำพิพากษา

เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังมีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของพนักงานอัยการในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหาย ตามมาตรา 43 เพียง 9 ฐานความผิด ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายอย่างอื่น นอกเหนือจากทรัพย์ หรือราคาที่ผู้เสียหายเสียไปของพนักงานอัยการ ตามมาตรา 43 ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่งของผู้เสียหาย ที่ต้องดำเนินการด้วยตนเอง ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่ควรค่าแก่การศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดให้พนักงานอัยการเรียกร้องค่าเสียหายแทนผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เพียง 9 ฐานความผิด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ถู โกง ชกขอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำผิดนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย” จะพบว่า มาตรา 43 กำหนดจำกัดฐานความผิดเพียง 9 ฐานความผิดเท่านั้นที่พนักงานอัยการมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ ทำให้พนักงานอัยการไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายไปพร้อมกับฟ้องในคดีอาญาในความผิดฐานอื่นได้ อาทิ พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 มาตรา 9 ซึ่งวางหลักเกี่ยวกับการกระทำความผิดในฐาน

ยินยอมให้ผู้อื่นใช้บัญชีเงินฝาก หรือ ที่เรียกว่า “บัญชีม้า” ซึ่งเป็นการกระทำความผิดที่สร้างความเสียหายแก่ประชาชนเป็นวงกว้าง และสร้างอันตรายร้ายแรงต่อระบบสังคม และเศรษฐกิจของประเทศ เพราะปัจจุบันผู้กระทำความผิดได้ใช้เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือในการหลอกลวงประชาชน ซึ่งในแต่ละวันมีประชาชนผู้สุจริตเป็นเหยื่อจากการถูกหลอกลวงเป็นจำนวนมาก อันเป็นการสร้างความเสียหายแก่สังคมส่วนรวมเป็นวงกว้าง

เมื่อพิจารณาในความผิดฐานดังกล่าวจะพบว่า เป็นความผิดอาญาแผ่นดินที่ไม่อาจยอมความได้ กล่าวคือ เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐพบเห็นการกระทำความผิด จำต้องดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดในทุกกรณี แต่ในทางกลับกันในการเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหาย พนักงานอัยการในฐานะทนายความของแผ่นดิน ไม่อาจให้ความช่วยเหลือในการมีคำขอให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากการถูกหลอกลวงไปได้ เพราะไม่มีกฎหมายให้สิทธิพนักงานอัยการในการมีคำขอให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหาย ไปพร้อมกับฟ้องของพนักงานอัยการได้ ส่งผลให้ผู้เสียหายมีภาระที่จะต้อง มาดำเนินการในการยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ผู้เสียหายชดเชยค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง หรือต้องดำเนินการในการฟ้องเป็นคดีแพ่งกับผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง

กรณีดังกล่าวจึงเป็นประเด็นปัญหาในทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดให้พนักงานอัยการเรียกร้องค่าเสียหายแทนผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เพียง 9 ฐานความผิด ทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจยื่นคำขอให้เรียกร้องค่าเสียหายแทนผู้เสียหายไปพร้อมกับคำฟ้องในคดีอาญาในความผิดฐานอื่น นอกเหนือจาก 9 ฐานความผิดตามมาตรา 43 ได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายอย่างอื่นนอกเหนือจากทรัพย์สิน หรือราคาของผู้เสียหาย เสียไปของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ถู โกง ชักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย”

ตามมาตรา 43 กำหนดให้พนักงานอัยการเรียกร้องค่าเสียหายหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่เสียไปในทางแพ่งไปพร้อมกับคำฟ้องในคดีอาญาให้กับผู้เสียหายเฉพาะทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดเท่านั้น ในส่วนของความเสียหายประการอื่น อาทิ ดอกเบี้ย หรือ ค่าเสียโอกาสในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สิน ตลอดจนความเสียหาย ในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน เสรีภาพ และชื่อเสียง พนักงานอัยการไม่มีสิทธิเรียกร้องให้กับผู้เสียหายได้ ผู้เสียหายจำต้องดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลด้วยตนเอง

สำหรับกรณีที่ภายหลังผู้เสียหายได้รับทรัพย์สิน แต่ทรัพย์สินที่ได้รับคืนนั้นอยู่ในสภาพที่ใช้การไม่ได้ตามปกติ หรือ เกิดความเสียหายซึ่งเกิดจากการกระทำของผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการไม่มีสิทธิในการยื่นคำขอเรียกทรัพย์สิน หรือค่าเสียหายอื่น ที่สืบเนื่องจากการกระทำของจำเลยได้ก็มีปัญหาเช่นกัน เพราะ

ไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจพนักงานอัยการในยื่นคำขอในลักษณะเช่นนี้ได้ เช่น ผู้เสียหายถูกลักขโมยไป ต่อมาภายหลังเจ้าพนักงานตำรวจได้จับกุมตัวผู้กระทำความผิด พร้อมทรัพย์ของกลาง คือ รถยนต์ที่ถูกลักไป แต่รถยนต์ดังกล่าวถูกชำแหละแยกชิ้นส่วน จนไม่สามารถใช้งานได้ตามปกติ กรณีเช่นนี้ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจนำเศษซากรถยนต์ที่ถูกชำแหละแยกชิ้นส่วนดังกล่าวมาคืนผู้เสียหาย ในกรณีเช่นนี้ถือว่าผู้เสียหายได้รับทรัพย์ที่ถูกลักไปคืนแล้ว

แม้ทรัพย์ที่ได้คืนนั้นจะเกิดความเสียหายที่สืบเนื่องมาจากการกระทำของจำเลย พนักงานอัยการก็ไม่สามารถที่จะมีคำขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์เช่นนี้ได้ หากผู้เสียหายประสงค์จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายดังกล่าว ผู้เสียหายจะต้องนำคดีไปฟ้องเป็นคดีแพ่งด้วยตนเอง

นอกจากนี้ กรณีที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายอย่างอื่นที่สืบเนื่องมาจากการกระทำของผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการก็ไม่มีสิทธิในบรรยายถึงความเสียหายดังกล่าว ในคำขอเพื่อเรียกให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายไปพร้อมกับคำฟ้องของพนักงานอัยการได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายให้สิทธิแก่พนักงานอัยการในการดำเนินการเช่นนี้ได้

กรณีดังกล่าวจึงเป็นประเด็นทางกฎหมายที่ว่า มาตรา 43 ไม่ได้กำหนดให้สิทธิแก่พนักงานอัยการในการเรียกร้องค่าเสียหายอย่างอื่นนอกเหนือจากทรัพย์ หรือราคาที่ผู้เสียหายเสียไปของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43

3. ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการบังคับคดีแพ่งของผู้เสียหาย ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่ต้องดำเนินการด้วยตนเอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 และมาตรา 249

การดำเนินการบังคับคดีแพ่งในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้กำหนดในเรื่องดังกล่าวไว้โดยเฉพาะ ซึ่งมาตรา 50 ได้วางหลักไว้ว่า ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือมาตรา 44/1 ให้ถือว่า ผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าของตามคำพิพากษา และมาตรา 249 ได้วางหลักว่า การบังคับตามคำพิพากษา หรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ค่าสินไหมทดแทน ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดเกี่ยวกับการเริ่มต้นในการบังคับคดีไว้ในมาตรา 274 ซึ่งวางหลักว่า ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ชำระหนี้ (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้มีการบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สิน อาศัยสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นตามบทบัญญัติแห่งภาคนี้ภายในสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่ง และถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินหรืออาศัยสิทธิเรียกร้องใดไว้ หรือได้ดำเนินการ

บังคับคดีโดยวิธีอื่นไว้บางส่วนแล้วภายในระยะเวลาดังกล่าว ก็ให้ดำเนินการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นนั้นต่อไปจนแล้วเสร็จได้

กรณีดังกล่าวจึงเป็นประเด็นทางกฎหมายที่ว่า กฎหมายไม่ให้สิทธิพนักงานอัยการในการดำเนินการในชั้นบังคับคดีให้กับผู้เสียหายได้ ทำให้การดำเนินการดังกล่าว ผู้เสียหายจะต้องเป็นผู้เริ่มต้นในการดำเนินการบังคับคดีกับจำเลยด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการสร้างภาระให้กับผู้เสียหาย ไม่ว่าจะเป็นค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินการ ค่าวิชาชีพทนายที่ผู้เสียหายจะต้องรับผิดชอบ เพิ่มเติมจากความเสียหายที่ได้รับจากการกระทำ ความผิดอาญา จึงมีประเด็นที่น่าพิจารณาว่า เมื่อในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และเป็นผู้นำคดีขึ้นสู่ศาล เหตุใดกฎหมายไม่กำหนดให้สิทธิแก่พนักงานอัยการในการเริ่มต้นการบังคับคดีแพ่งแทนผู้เสียหาย เพื่อให้การดำเนินคดีในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาเสร็จเด็ดขาดไปในคราวเดียว แต่กฎหมายกับหลักการในการบังคับคดีแพ่ง เช่นว่านี้ ให้กับผู้เสียหายเป็นผู้ดำเนินการเอง

ตามที่คุณศึกษาได้ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของพนักงานอัยการในการบังคับคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา แทนผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมทั้งความเป็นมา ความหมาย หลักการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องทำให้ได้บทสรุปสำหรับปัญหากฎหมายดังกล่าว เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้ พนักงานอัยการมีสิทธิในการบังคับคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาแทนผู้เสียหาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดให้พนักงานอัยการเรียกร้องค่าเสียหายแทนผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เพียง 9 ฐานความผิด

กฎหมายเดิม มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก敲诈 ฆาตกรรมหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำผิดนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย”

ขอเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติในวรรคสองเป็น มาตรา 43 วรรคสอง “ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นสมควร และผู้เสียหายแสดงความประสงค์จะเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลย ให้พนักงานอัยการเรียกร้องค่าเสียหายแทนผู้เสียหายไปพร้อมกับฟ้องของพนักงานอัยการด้วย”

2. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายอย่างอื่นนอกเหนือจากทรัพย์สินหรือราคาที่ผู้เสียหายเสียไปของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43

กฎหมายเดิม มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก敲诈 ฆาตกรรมหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำผิดนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย”

ขอเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติในวรรคที่สองต่อเนื่องจากปัญหาที่ 1 เป็น มาตรา 43 วรรคสอง “ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นสมควร และผู้เสียหายแสดงความประสงค์จะเรียกร้องค่าเสียหาย หรือค่า

สินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการทำความผิดของจำเลย ให้พนักงานอัยการเรียกร้องค่าเสียหาย หรือค่าสินไหมทดแทนเช่นว่านี้ไปพร้อมกับฟ้องของพนักงานอัยการด้วย”

3. ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการบังคับคดีแพ่งของผู้เสียหาย ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ที่ต้องดำเนินการด้วยตนเอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 และมาตรา 249

กฎหมายเดิม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ชำระหนี้ (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้มีการบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สิน आयัดสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดี โดยวิธีอื่นตามบทบัญญัติแห่งภาคนี้ ภายในสิบปีนับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง และถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องใดไว้ หรือได้ดำเนินการบังคับคดีโดยวิธีอื่นไว้บางส่วนแล้วภายในระยะเวลาดังกล่าว ก็ให้ดำเนินการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นนั้นต่อไปจนแล้วเสร็จได้

ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งกำหนดให้ชำระหนี้เป็นงวด เป็นรายเดือน หรือเป็นรายปี หรือกำหนดให้ชำระหนี้ อย่างไรก็ดีในอนาคต ให้ในระยะเวลาสิบปีตามวรรคหนึ่งตั้งแต่วันที่หนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอาจบังคับให้ชำระได้

ถ้าสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นการให้ชำระเงิน ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง บุคคลซึ่งได้รับโอนหรือรับช่วงสิทธิตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น มีอำนาจบังคับคดีตามความในหมวด 2 การบังคับคดีในกรณีที่เป็นหนี้เงิน หรือหมวด 3 การบังคับคดีในกรณีที่ให้ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้วแต่กรณี โดยการร้องขอต่อศาลเพื่อเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืน หรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือมาตรา 44/1 ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 249 บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืน หรือใช้ราคาทรัพย์สิน ค่าสินไหมทดแทน หรือค่าธรรมเนียมนั้น ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”

ขอเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติในวรรคที่สามของ มาตรา 43 ต่อเนื่องจากปัญหาที่ 1 และปัญหาที่ 2 จากกฎหมายเดิม มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัดกรรโชก ถูโก่ง ยกยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำผิดนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย”

เป็น มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ วิ่งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด ครอบครอง หนีโกง ยักยอก หรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำผิดกั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย

ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นสมควร และผู้เสียหายแสดงความประสงค์จะเรียกร้องค่าเสียหาย หรือ ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการทำความผิดของจำเลย ให้พนักงานอัยการเรียกร้องค่าเสียหาย หรือ ค่าสินไหมทดแทนเช่นว่านี้ไปพร้อมกับฟ้องของพนักงานอัยการด้วย

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหาย หรือค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรานี้ เมื่อ ผู้เสียหายร้องขอต่อพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการมีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อออกหมายบังคับคดี และ ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องแทนผู้เสียหาย ก็ได้”

เอกสารอ้างอิง

เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย), 2551.

_____. คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา. พิมพ์ครั้งที่ 7 (แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย), 2553.

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566.

สหรัฐ กิติ สุขการ. หลักและคำพิพากษา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สไมล์ สยามพรินต์ติ้ง เซอร์วิซ, 2567.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง). พิมพ์ครั้งที่ 25. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2568.